

LO GRINHON

LA GAZETA DAS VIVARES D'EN
NAUT

N° 48 Prima & Estiu 2003

PARLAR

SOMARI

- 1- Parlar
- 2- Lo bègue e la boitosa
- 3- Una glaça per se miralhar.
Mots Croisats
- 4& 5 Lengas d'Europa
- 6- Conversa imaginària
- 7- Lo beure e lo minjar
Crostada a la brandada de merlussa
- 8- Lo deputat cantaire
La festa ès Auson

LO GRINHON es la gazeta de l'associacion occitana "PARLAREM EN VIVARES" de vès ANONAI. Es mandat a tots los aderents.

Per lo receure, mandar 8 euros a:

LO GRINHON
Lo Petit Avanon
07370 OZON

Faire lo chèc a l'ordre de
PARLAREM EN VIVARES
Las adersions partan dau N° de
Prima e s'achaban daube lo N°
d'Ivern..

Dins lo Grinhon d'ivern soètavem "qu'aqueles que se giban trovessan los mòts per se comprendre". E achabavem en disent que "nosautres avem chausit l'occitan, la lenga dau país..." La darrèira assemblaa de nòstra associacion s'amassèt ès Praèus e entremèi tot çò que se diguèt avem notat una demanda fòrta : "Fau parlar mai qu'aquò !" Pòiem qu'esser d'accòrd : nos apelem ben PARLAREM en Vivarés.

Es nosautres, en Ardescha, avem pas encara d'escòlas, de colègis o d'universitats onte s'ensenha nòstra lenga d'òc, l'occitan. Disem encara "patoès", aquel mòt inventat per aqueles que volian faire petafinar nòstre vielh parlar. Mas qu'es un mòt qu'evòca tant d'imatges, de sentiments, de sovenirs... qu'eissublem, de còps, sa meichanta origina. Aquel "patoès" nos ven de tant luenh, a fait tant de chamin dins la bocha de nòstres ancians, a fait sonar las peiras de nòstras maisons, a volat sus las espatlas de nòstras montanhas... E iura, se deuriá qesar ?

Non ! Aquelos que lo savan parlar lo devan encara portar per que se petafinesse pas.

"Parlatz patoès, parlatz vòstra lenga d'òc ! " Qu'es pas lo moment de se qesar ! Qu'es lo moment de faire çò que dis lo nom de nòstra associacion : PARLAREM EN VIVARES.

Lo Grinhon vos baila una idèia : chasca fès que nos rencontrem, fau qu'aqueles que savan parlan per que los autres auvissan e prenan l'envèia de parlar sens avoir peur d'escharaunhar la lenga : daube lo temps quò cicatrissa, quand l'òm a pas l'abituda qu'es solament d'esbraunat, fau prendre lo biais. E se i a d'enfants qu'escotan fau encara mai parlar : qu'es ben coma quò qu'avem après.

Tot aquò es escrit e lo Grinhon sap ben que i a de monde qu'an de mau a legir. Mas qu'es per aquò que fau encara mai PARLAR.

LO BÈGUE E LA BOITÓSA

Vòudrio pas achabar per vos einoiar en vos parlant encara dau temps passat, mas i a tant de sovenirs, d'auvit-dire, que borringan encara dedins ma vièlha tèsta que, per moment, l'envèia me pren de los escrire.

Encú vau vos parlar d'un bègue e d'una boitósa, una istoara bravoneta de l'ancien temps, a pauc près veritabla, que merita d'èstre pas eissublaa.

Dempús qu'aviá placat l'escòla, lo Basile èra restat loiat totjorn aube los mèmes patrons, veisins de sos parents. Avia près l'avèrtit de viure aube ilis, urosament qu'èra de braves monde que lo traitàvan coma lhur enfant.

Pasmens quò li fasiá tant falta de pas pover viure, restar ès sa maison tot lo temps. Avia telament de fraïrons e de soretas qu'amava e que l'amàvan, de mème que sos parents que patissián per los elevar, petits fermièrs sus un mauvès país.

Sos patrons aián doas petitas, la Bèrta e la Simòna e, de fèis, las mandàvan en champ aube ilo. Per lo faire desbatre, son patron li disiá : *"Survelha las bien, quand seràn bèlas te ne'n donarai una"*.

Basile vergonhós respondiá pas. Parlava pas sovent dempús qu'après una gròssa paurassa èra restat tantsepè bègue, n'aviá defèci e se quesava.

Un jorn d'ivèrn en se'n tornant de l'escòla, la petita Bèrta s'escolanchèt sus una lhacièra e se cassèt la jamba. D'aquò la paureta ne'n restèt tantsepè boitósa, çò que fasiá dire au monde : *"Dedins la maison dau paire Clemenç i a un bègue e una boitósa."*

Basile amava totjorn las doas petitas coma sas soretas, mas, lo temps passant, avisava la Simòna d'una altra maniera, sans ausar lo mostrar, en se rapelant çò que tant de fèis lo paire Clemenç li aviá dit : *"Quand seràn bèlas te ne'n donarai una."* Mas jamai ausariá ne'n parlar. La filha èra mèlh richa que ilo, e tant genta. Tot plen de galants li viràvan autorn, achabèt per ne'n chausir un, s'esposèran e lo

novèl mariat rintrèt coma filhat ès la maison.

Basile qu'auriá pas jamai ausar quitar sos patrons, anava èstre de tròp, mas botèt pas de temps per se garar dau pas e trovar de trabalh a l'usina dau país onte se trovèt urós de ganhar tant mèlh sa viá en patissant pas tant que per los prats e los champs que pasmens aviá tant amats.

Regretava pas la Simòna qu'esborlhat aviá cregut amar. Parèis que fasiá patir son òme en ne'nasant pas tròp per restar genta, çò que fasiá dire au monde : *"Boquet de plaça, fumièr de maison."*

Sovent pensava a la petita Bèrta tant valhenta malgrèt son enfirmitat e bravona sans se creire. Pas pro fòrta per lo trabalh de la campanha, s'èra plaçaa en vila per ganhar sa viá.

De son latz, ièla, aviá pas eissublat Basile que, sans ausar o mostrar, aviá totjorn amat, se disant que jamai n'esposariá un autre.

Un jorn de sortiá, per asard, se rencontrèran. Urós de se retrovar, se botèran a se frecantar e decidèran de s'esposar.

Basile, aube la filha, se'n tornèt veire sos ancians patrons. En la tenant per la man, faguèt au paire Clemenç : *"Patron, rapelètz-vos, m'aviatz prometut de me bailar una de vòstras filha. Si volètz bien tenir vòstra promessa, serai lo mèlh urós daus òmes."*

Faguèran una genta nòça e entamenèran una viá urósa. Sovent lo monde los invitàvan per las fèstas, las velhaas. Basile chantava tant bien e n'i aiá pas una outra coma Bèrta per virar, dançar totas las danças dau país. Çò que fasiá dire au monde : *"Chau un bègue per bien chantar e una boitósa per bien dançar."*

Marie MOURIER - été 2002.

Vocabulari : **S'escolanchar** : glisser accidentellement. **Lhacièra** : Amas de glace. **Esborlhar** : Aveugler.

LA MAMET O CONTAVA

Una glaça per se miralhar

Lo paire Toine, qu'apelavan "lo Borrut", èra quauqu'un de pas comòde per sos vesins. Pasmens, èra pas totjorn estat coma 'quò ; quand èra joine èra franc un bon vivent qu'amava jogar de torns, e l'envitavan dinc las velhadas per amuser lo monde.

Pendent lo mes de Setembre, anava a l'endémia dinc lo Gard e menava una còla onte l'i aviá quauquas femnas. De còps, aquò lhi pausava de problemas, coma disan... Lo jorn de lhur estalacion, aquelas damas venguèran lhi dire qu'aviàn gis de glaça per se miralhar e que voudriàn ben n'aver una. "A ! volètz una glaça ? ço fai lo Toine. E ben ! tenètz, bravas femnas, vau vos ne'n bailar una, ieu, de glaça !..." E tot d'un còp, baissèt sas braias e lhur ponchèt son cuolàs.

Aquòdonc, la Bertha qu'èra la pus vielha prenguèt un bòl d'aiga bulhenta e lhi lo gitèt sobre çò que mostrava. Lo Toine, lo cuol busclat, acampèt sas braias sans demandar son resta.

A.Chambouleyron

Vocabulari : endémia = vendèima (vendange)

Los Mots Croisats dau GUI

	A	B	C	D	E	F	G	H
1								
2		■				■		
3								
4			■			■		
5		■						■
6				■				
7							■	
8								

1- Veitura d'atalatge de doas roas. 2- Metale abrejat. Davant lo do. 3- Son pas de bon trobar. 4- Pas ilo. Òc de Mòsco. Òc de Quimper. 5- Lanterna de batèl. 6- Aubre bèl de la rusca lisa. Es bon de 'n aver au solelh. 7- Dau cap-luòc de Ròse-Aups. 8- Retiron de la vuá.

A- Trifòla vès Lo Cheilard. B- Aur dau la bò. Vila de Provença. C- Miegterrana es la nòstra. Esclaira la chaminèia. D- Legumes de las grandas fuelhas. Deisacòrd de Bristòl. E- Un francés diriá "*d'ailleurs*". F- M.S.T. mesclada. G- Un artiste o un mòble a lo seu. H- Glèisa de La Lauvèi. Responsa possubla a un referendum.

LENGAS D'EUROPA

Farà doas annadas, la federacion européana daus ostaus de país faguèt edeitar lo "*Guide multilingue des communautés d'Europe*". Benlèu qu'aquela primièra edicion es incomplèta, que las entresenhas fuguèron bailadas per de personalitats de chascunas de las comunautats, e que d'unas an pas respondgut. Pasmens lo contengut d'aquel guide es intereissant que furnis d'elements concernent las lengas minoritárias d'Euròpa.

Adonc, vau temptar de faire un pichòt resumats de çò que legisseri sos la fòrma d'un tablèu que serà de melhor legir e solament per las comunautats lingüísticas de la CEE.

Estats	Lengas minoritárias	Popolacion concernida X 1000	% de locutors	Observacions
Alemanha	Sorabe	60	?	Dialecte eslave de Lusaça
Austria	Eslovène	548	2, 8 a 7	Dialecte eslave de Carintia
Eire	Irlandés	3 500	40	Inglés primièra lenga
Espanha	Aragonés	1 187	3 a 9	
	Euskara	2 868	24	Emb la partida francèsa, per aquí 220 000 abitans
	Catalan	9 900	90 a 95	Catalonha e País Valencian mai per aquí 300 000 ab. en França
	Galician	2 700	?	Dialecte portugués
França (1)	Alsacian + Moselan	2 100	65	Dialecte germanic
	Breton	2 100	20	Solament dialecte celte. Lo Galò, dialecte roman, es pas notat.
	Còrse	262	50	Dialecte latin pròche lo Toscan. 400 000 locutors fòra la Còrsa.
	Occitan	13 000	5 a 61	Emb Vau d'Aran e Valadas d'Italia locutors : 61% en Aquitània 30% en Lengadòc 5% en Provença
Granda Bretanha	Cornoalhés	480	0,25	Dialecte celte
	Galés	2 900	19	Dialecte celte
	Irlandés	1 600	9	Dialecte celte en Ulster
Italia	Friolan	1 200	50	Dialecte latin
	Ladin	38	85	Dialecte latin (Cortina d'Ampezzo)
	Piemontés	4 400	45	Dialecte latin proche lo francés e l'occitan. En Piemont, se parla mai òc (valadas nautas) e francò-provençal (Vau d'Aosta)
	Sarde	1 700	70	Dialecte latin (diferant italian)
	Sicilian	5 300	70	Dialecte latin (pròche italian)
Suècia (Suède)	Scanian	1 500	80	Pròche lo danés. Scania= sud de Suècia
	Finés	440	30	Repartits sus Suècia tota

(1) Lo flamand de vès Dunkerque es pas citat (gaireben 150 000 locutors) nimai lo basca e lo catalan, notats emb Espanha.

De notar :

- En Granda Bretanha, son parladas 7 lengas amb lo francés dins las illas anglo-normandas. Escòcia a pas respondut.

- Lo guide s'es intereissat pas qu'a las lengas minoritárias e non aus dialectes (lo terme "patois" utilizat m'agrada pas) de las lengas nacionalas coma, per França, lo picard, lo galò de Bretanha, lo wallon de Belgica. Parla pas de la lenga francò-provençala. Mas menciona lo creòle qu'es parlat per 93% daus Rèunionés e tanben daus Mauricians. Menciona tanben los Ròms que son a pauc près 8 milhons dins la granda Euròpa emb 40% de locutors dau romani, lenga indò-ariana.

- Emb la desena d'estats que van rejonher la CEE en 2004, d'autres lengas minoritárias faràn lo tropèl mai bèl : lo rutène en Eslovaquia e polonia, e subretot lo silesian, dialecte aleman en Polònia e un pauc en Tchequia.

- Es en Espanha que las culturas minorisadas son lo melh respectadas :

De'n primièr per l'euskara qu'es lenga oficiala dins la comunautat autonòma dau País Basca. De sinhalar lo biais de faire de l'ETA que servis pas la cultura basca.

De'n second e subretot en Catalonha onte lo catalan es utilizat dins la vida vidanta (escòla, TV, publicacions, ...) coma lo castilhan. L'estatut de Catalonha precisa que "lo catalan es la lenga pròpra a Catalonha onte es oficial tant coma lo castilhan". L'aranés (occitan de la Vau d'Aran), beneficiarà de proteccion.

Dins lo titre preliminar de la constitucion espanhòla, se pòt legir :

"1/ Lo castilhan es la lenga oficiala de l'Estat. Totes los Espanhòles an lo deueir de lo conneisser e lo dreit de l'utilisar.

2/ Las autres lengas espanhòlas seran oficialas dins las Comunitats autonòmas en accòrd emb los estatuts respectius.

3/ La riquesa de las diferentas modalitats linguísticas d'Espanha es un patrimoni cultural que farà l'objecte de respect e de proteccion."

De comparar emb çò que dis la Constitucion de la França jacobina.

Gui Legrand

Convèrsa imaginària.

- Es pas de creire, mai ièr veguèro dins ma charrèira de monde que vòlon aparar lo patòas de nòstres papets !
- An ben rason.
- Coma an ben rason ? Iara que la lenga francesa es amenaçaa daubé l'Euròpa, degalhar son temps coma aquò. Chau èstre seriós e mi o sei.
- Mai crese qu'aqueste monde son seriós ; çò que sònes lo "patoás" es l'occitan, la primièra lenga de cultura a l'Atge Mejan. S'aviás apres quaucòm de seriós dins tos estudis a l'universitat, saupriás qu'es verai. As jamai auvit parlar daus trobadors, de Mistral o de Bodon ?
- Mi ai fach d'estudis de lètras francesas, ai estudiat de grands autors, pas de folclòre ; sei fièra d'èstre francesa e d'un latz véio los partidarís d'una Euròpa unificaa onte los estats van disparéisser e de l'autre de caluts endarrierats que vòlon tornar au passat sorne. Quò's pas mai que d'obscurantisme reaccionari.
- Es ben çò que disiái. Siás un pur produch de l'escòla vièlha coma totes aquèus nacionalistas francès que me bailan lo regolitge. D'assurat as jamai auvit parlar de "convivéncia", de "paratge" o d'autres valors que son mai modèrnas que jamai, subretot ambé de monde coma tu que sabon ren e que creson tot saupre. Creses que demòres dins l'embonilh dau monde. Los sovereignistas coma tu fan s'espètar de rire gaireben tot lo monde en defòra de França. An tot eissublat o puslèu an jamai ren après. Té, n'ai mon confle de saule de te parlar que de tot biais se pòt pas faire beure una sauma qu'a pas set. Me'n vau charrar ambé mon vesin olandés qu'a après, èu, la lenga que nòstres reires parlavan " *de la mar de Baiona entrò a Valença*" e que la saup parlar de biais.

Girart Baile (Tèxte inedit)

N.B. Avètz benlèu remarcat que lo promèirr personatge parla una fòrma d'occitan de la vala de Droma, l'autra parla d'un biais d'Ardecha de sud.

...de la mar de Baiona entrò a Valença : citacion dau trobador Pèire Cardenaló

Mots Croisats (responsas)

1/ TOMBAREL. 2/ ALU. SI. 3/ RARETATS. 4/ TU. DA. IA. 5/ FANAL. 6/ FAU. BIEN. 7/ LIONES.
8/ ESCONDON.
A/ TARTIFLE. B/ AU. AIS. C/ MAR. FUOC. D/ BLEDA. NO. E/ AUTANBEN. F/ AISD. G/ ESTILE.
H/ LISA. NON.

Balada Gormanda en Occitania : La PROVENÇA

CROSTADA A LA BRANDADA DE MERLUSSA

- 750 gr. de merlussa - 100 gr. d'òli d'oliva - 1/2 veire de lait - pebre - 1 citron - 1 vèna d'alhet.

- . Far dessalar la merlussa dins una granda quantitat d'aiga durant 48 oras en chanjant l'aiga 1 còp o 2.
- . Far cuèire : botar la merlussa dins d'aiga frèida, tirar la casseiròla dau fuòc aus promièrs fremissaments, laisser la merlussa dins l'aiga peraquí 10 minutas.
- . Tirar de l'aiga, garar la pèu e las espinas.
- . Desfulhar la merlussa sens l'escrachar, botar los morsèls dins una casseiròla daube lo jus dau citron, botar la casseiròla sus lo fuòc franc doç e versar l'òli a chaa gota en virant de contunh. Quand l'òli comença de prendre daube la merlussa (coma una maionèsa) aquò fai una crèma onchósa que de fèis s'arrapa a la casseiròla e que fau esclarcir daube un pauc de lait. Fin finala, pebrar e ajotar l'alhet finament raspat.
- D'un autre latz, aprestar una purèia daube 500 gr. de tartifles, un pauc de lait, sau e pebre.
- . Mesclar la brandada e la purèia.
- . Far chaufar lo forn a 180° (10 minutas)
- . Fonsar una tartièra daube una pasta fulhetaa o brisaa, picar daube una forcheta e garnir daube lo mescladís : brandada-purèia.
- . Enfornar per 30 a 35 minutas a 180°.
- . Servir chaudet, eventualament, acompanhar d'una salada verda.

Lucèta Rochièr

Nòta : Si avètz paur de pas aver lo biais per far prene la brandada, o si avètz pauc de temps e , surtot, si avètz pas paur de maumenar las tradicions : Botar la merlussa desfulhaa, lo jus dau citron, l'alhet raspat, un pauc de pebre dins lo bòle dau "robot", far virar quauquas secondas. Apondre puèi l'òli docetament en alternança daube lo lait sans arrestar de far virar. Au bot de quauquas minutas la brandada es prèsta (dau aver la consistança d'una purèia de tartifles). Lo resultat es franc onèste.

- Si prenètz de fialats de merlussa far dessalar solament 24 oras.
- Se ditz que la brandada es una especialitat de la vila de Nimes.

Per beure, daube moderacion, *un vin gris des sables ou, un rosé des Costières de Nimes, ou un blanc des Côtes du Lubéron.*

Vocabulari : **Merlussa** : morue salée. **Espinas** : arêtes. **Franc** : très. **Onchósa** : onctueuse.

Lo deputat cantaire O per se far auvir, i a ren de melh que de cantar...

Tot lo monde conèis aquela chançon : qu'es lo *se canta* per los uns, *aquelas montanhas* per los autres, n'i a meme per aquí que chantan *ardecha, ardecha, maravhos país...*

E que voliá aquel deputat de la França de bas ? De gendarmas per gardar son país ! E lo Sarkò los a bailats.

Nosautres aniriam ben cantar a Paris per demandar d'emissions de TV e de radiò dins nòstra lenga, de mestres per nòstres enfants, una escòla que parle aus petits de la lenga dau país, de son istòira...ren d'autre que la reconeissença de las lengas de França.

Mas sièm pas deputats e nòstres deputats an d'autres socis, amai se son bons chantaires, coma un de vès Anonai.

Benlèu i a una solucion, demandar mai de gendarmas, mas de gendarmas que parlessan nòstra lenga, lo P.V. (lo verbau) en òc aquò fariá tantsepè mens mau.

Halte là, halte là, halte là...

Du jamais vu dans l'hémicycle ! Hier, le député des Pyrénées-Atlantiques Jean Lemaire (UDF) a provoqué la stupefaction à l'Assemblée nationale. Alors que Jean-Pierre Raffarin venait de réaffirmer sa "détermination à réformer la République", le député béarnais, 45 ans, s'est levé de l'avant-dernier rang de l'hémicycle. Là, droit dans le train et rituellement ému, il a entonné en béarnais l'hymne des Pyrénées "Aqueros montanhas" (Ces montagnes majestueuses). Nul ne put l'interrompre, pas même les nombreux rappels à l'ordre du président de l'Assemblée, Jean-Louis Debré. Par cette initiative sans précédent dans l'hémicycle, il entendait attirer l'attention sur le refus du ministre de l'Intérieur d'installer en vallée d'Aspe les vingt-trois gendarmes nécessaires à la sécurité autour du tunnel du Somport. Son appel semble avoir été entendu. En effet, hier soir, Nicolas Sarkozy l'a rassuré, affirmant que l'effectif réclamé lui sera bel et bien octroyé.

Spectacle inédit, hier, sur les bancs de l'Assemblée nationale. Photo PQR

Dauphiné Libéré 10/06/03

La festa de Parlarem ès Auson Lo 11 octòbre de 2003

Daquestan parlarem de la **vinha** :

- l'après-meijorn nos permenarem dins las vinhas de vès Auson, acompanyats d'especialistas que nos bailaran totas las explicacions sur la Sirà, la Marsana... e tot çò que vos intereissa
- Sus las cinc oras, coma d'abituda, essaïarem de devenir un pauc plus savents.
- Aquò serà vite set oras per anar a l'aperitiu e au cassacrota dins la sala de las festas.
- Per achabar : *l'espectacle*. A la darreira minuta me disan qu'aquò seriá de gentas chançons de Provença. Vos explicarem melh dins quauques jorns

Novèlas dau tor de França : èra ben valhent aquel italian que ganhèt 4 de las promeiras eitapas. Per assurat que rolava vite !
Mas lo paure a *petat 'quí*